

В І Д Г У К

офіційного опонента

на дисертацію **Курача Юрія Ярославовича**

**«Професійні засади гітарної творчості XVII – початку XXI століть у
проекціях індивідуальних стилів»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
025 «Музичне мистецтво»

Сучасна мистецько-наукова когніція дедалі демонструє невпинне розширення уявлень про досліджувані історичні події, персоналії, творчі здобутки і звершення. Ці уявлення стають більш контекстуальними, різноплановими та дискурсивними. В їх формуванні суттєву роль відіграє осмислення та використання різних міждисциплінарних підходів, застосування принципів, методів, аналітичного інструментарію, запозичених з інших секторів наукової думки. У поєднанні з традиційними музикознавчими практиками вони можуть, з одного боку, забезпечити більш ємні, комплексні параметри аналітики, а з іншого – сформувати окрему оригінальну траєкторію сприйняття та розуміння іноді вже феноменологічно сталих наукових позицій, загальнокультурних та мистецьких лексем. Тому поступове посилення ролі філософських, соціокультурних, антропологічних, психологічних аспектів в музикознавчих дослідженнях сприймається доволі позитивно, дозволяючи ефективно використовувати напрацювання у багатьох суміжних сферах культури і науки, а також результативно вивчати об'ємні й багатосарові мистецькі феномени, які одночасно знаходяться в різних площинах сприйняття та усвідомлення. У цьому контексті для кожного окремого дослідження визначальним стає масштаб заявленої проблематики. Він відповідно передбачає визначення певного об'єму інтенціонального поля наукової проблеми та перспективних дискурсів, необхідних для ємкого, глибинного та цілісного її розкриття. У

запропонованій дисертації Юрія Ярославовича Курача «Професійні засади гітарної творчості XVII – початку XXI століть у проєкціях індивідуальних стилів» масштаб і комплексність теми дослідження актуалізує суттєві пласти історії становлення й розвитку професійного гітарного мистецтва, пов'язані з життєтворчістю видатних гітаристів – композиторів, виконавців, митців різних епох, що видається вельми затребуваним в сучасних реаліях поглиблення наукових теорій музичного виконавства.

Структура дисертації виявляє традиційні риси подібних робіт і складається з трьох основних розділів, в яких логічно і послідовно розкривається заявлена проблематика дослідження. У Першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження» увагу зосереджено на концептуалізації головних ідей роботи та формуванні аналітичного інструментарію, здатного оновити та розширити погляд на типові історичні процеси, в яких традиційно репрезентуються і оцінюються важливі для еволюційного руху події, явища, постаті. Тут автор висуває низку оригінальних рішень, тлумачень та підходів – фактично концептів, які забезпечують нове осмислення загальновідомих речей. Завдяки задіянню міждисциплінарного психолого-антропологічного підходу Юрій Курач послідовно переосмислює вузлові позиції філософії та психології творчості в контексті еволюції гітарного мистецтва, аналізує сталі та новітні наукові позиції, пов'язані з тлумаченням різних аспектів творчості, універсальної особистості, індивідуального стилю та процесів стилетворення, життєтворчості тощо.

Розробка автором одного з центральних концептів роботи – поняття «індивідуального стилю музичної життєтворчості» – спирається на власну інтерпретацію та результативну спробу поєднати «теорію Вчинку» Володимира Роменця, яка «підносить процес творчості до життєтворчості» [с. 44 дисертації], з відомими теоретичними положеннями «стилю музичної творчості» Віктора Москаленка та «композиторської життєтворчості» Наталії Савицької. Подальше заглиблення у цей дискурс прояснює експлікацію

автором складних й іноді неоднорідних конкатенацій думок і висловів видатних філософів, науковців та музикознавців, наближаючи читача до формулювання його власної дефініції.

Широта та глибина прояву міждисциплінарного тезаурусу автора, його сміливі ідеї та важливі уточнення, смислові арки підкреслюють проведену кропітку дослідницьку роботу у багатьох напрямках, хоча і залишають певні конотації та концептуальні твердження не до кінця розкритими, тим самим формуючи очікування щодо роз'яснень в наступних розділах дисертації.

Другий розділ «Шляхи професіоналізації в аксіосфері гітарної творчості XVII–XIX століть» міг би виглядати історіографічним римейком, черговим панорамним дослідницьким оглядом за типовими хронологічними віхами, проте, обравши оригінальний вектор – відстеження еволюції професіоналізації гітарної творчості в контексті запропонованих нових ідей та поглядів, Ю. Я. Курач суттєво оновив картину сприйняття історичних фактів, передумов та творчих інтенцій, в чому можна вбачати навіть зсув умовної історіографічної парадигми. Екстраполюючи концепцію «давидіанського психотипу творчого мислення» Остапа Майчика в царину історії та біографістики гітарного мистецтва, дослідник її переосмислює і наділяє рисами універсальності й архетипічності. Фактично у представленій дисертації вже «давидіанський архетип» отримує статус окремого феноменологічного концепту, який передбачає ємкість, багат шаровість, змістовність, універсальність в сприйнятті будь-якої творчої особистості. Поєднання головних творчих «особистісних програм», напрямів діяльності митця як виконавця, композитора, викладача та громадського діяча, який активно пропагує свою творчість, стають фундаментальними для визначення приналежності музиканта саме до «давидіанського архетипу». Тому проведені історичні та аналітичні розвідки щодо провідних гітаристів протогітарної доби (до речі, теж цікаве запропоноване формулювання одного з хронологічних періодів гітарної творчості), а також означеного в назві розділу часового проміжку, отримують більш різнопланове тлумачення,

загострюють актуальні питання зародження й становлення професіоналізації гітарного музикування, пов'язані саме з видатними персонами європейських гітарних осередків минулого, універсальністю та комплексністю їх творчості. На авансцені історично-процесуального руху еволюції гітарного мистецтва розглянуто постаті Джироламо Монтесардо, Франческо Корбетти, Джованні Баттісти Гранати, Гаспара Санса, Робера де Візе, Мауро Джуліані, Фернандо Сора, Фердінандо Каруллі, Діонісіо Агуадо, Франсіско Тарреги тощо. Поруч з теоретизуванням, простеженням подій в історичній ретроспекції, осмисленням та переконливою апробацією запропонованого підходу, не менш вагомими виявляються надані стислі аналітичні нариси творів, показових для виокремлення індивідуальної стилістики композиторів-гітаристів: «Іспанської сюїти» Г. Санса, «Сюїти до мінор» Р. де Візе, «Блискучого рондо» М. Джуліані, «Арабського капричіо» та «Мавританського танцю» Ф. Тарреги.

У Третьому розділі «Проекції індивідуальних стилів у континуумі гітарного мистецтва XX – початку XXI століть» Ю. Я. Курач продовжує концептуалізацію свого аналітичного підходу. Поруч з розкриттям творчих портретів видатних постатей (А. Сеговії, А. Барріоса, Л. Брауера), які стають майже класичними з точки зору їх приналежності до «давидіанського архетипу», автор дисертації розширює цей концепт до так званих «архетипних програм індивідуальних стилів життєтворчості» на прикладі аналізу діяльності відомих гітаристів України (А. Шевченка, В. Доценка, Т. Іваннікова). Надані характеристики, важливі спостереження і переконливі твердження, аналіз доробку та вивчення різновекторності творчих інтенцій демонструють успішну деталізацію та кристалізацію загальної концепції роботи, яка демонструє чіткі ознаки логічності, ґрунтовності та завершеності.

Окремої уваги заслуговують авторські ідеї та рішення, запропоновані у підрозділі 3.4 «Актуальний стан і перспективи розвитку гітарного професіоналізму: узагальнюючі міркування за матеріалами інтерв'ю». Для розкриття і тлумачення багатопланових аспектів цієї важливої складової

академічного гітарного мистецтва Ю. Я. Курачем обрано нетиповий для класичних музикознавчих робіт підхід – структуровані інтерв'ю-опитування, за результатами яких сформовано певні твердження, умозаключення, припущення та висновки. Одразу зауважимо, що використання такого підходу сприймається вельми позитивно. Це надає можливість актуалізувати та прояснити певний перелік проблем, завдань, дискусійних моментів, які є новітніми, малодослідженими або такими, що не дозволяють напряду звернутись до вже опублікованих наукових робіт, дотичних до заявлених питань. У контексті вивчення виконавського мистецтва це також має особливий сенс і дозволяє брати до уваги не тільки думку знаних науковців-дослідників, але й представників великого прошарку мистецької спільноти – відомих практикуючих виконавців, педагогів, композиторів та діячів культури, обізнаних в окресленій проблематиці. У той же час, аналізуючи наведені відомості, автор відгуку вбачає можливості більш ефективного використання та вдосконалення обраного підходу. По-перше, більш релевантним виявилась би вибірка ширшого кола вітчизняних гітаристів-митців. За принципом приналежності до різних українських шкіл варто було б залучити до обговорення представників також київської (Марк Топчій), дніпровської (Антон Ялоза), миколаївської (Вікторія Сологуб) шкіл. По-друге, опора на досвід митців молодого-середнього віку посилює нові творчі інтенції та сучасний світогляд, але обмежує можливість порівняння з більш сталими поглядами корифеїв української гітари, що дозволило би відобразити динаміку змін або зміцнення певних традицій. По-третє, більшої ваги надало б поєднання висловлювань та думок, узятих з інтерв'ю, із тезами, цитатами з відомої, зокрема вітчизняної науково-методичної літератури (роботи Олени Дроздової, Миколи Михайленка, Володимира Доценка тощо).

Втім, вказані позиції не знижують загальну високу оцінку проведеної окремої розвідки і не ставлять під сумнів зазначені твердження, бо вони видаються достатньо логічними, аргументованими, підкріпленими загальним виконавським, педагогічним, творчо-науковим досвідом автора роботи, а

також наведеними в попередніх розділах-підрозділах конструктивними позиціями і загальновідомими фактами.

У Висновках стисло і достатньо переконливо наведені усі головні ідеї та завдання, які отримали обґрунтування в основній частині роботи. Щодо технічного оформлення. В цілому воно виконано на достатньо якісному рівні. В тексті присутні поодинокі помилки, незначна кількість дрібних описок, неточностей або повторів слів; нотні приклади у додатках виявились недостатньо інформативними (у наведених фрагментах бракує вказання авторів та назв творів).

Прослідковуючи загальні контури проведеного дослідження, серед інших позитивних моментів слід відмітити результативний підбір та опрацювання джерелознавчої бази дисертації. Фактично робота актуалізує велику кількість сучасних вітчизняних та закордонних статей, монографій та інших наукових праць. Ідеї та концепції українських науковців отримали подальше осмислення та розвиток, а знайдені важливі історичні, аналітичні матеріали європейських дослідників, безсумнівно, сприяють збагаченню пошукових векторів вітчизняного музикознавства.

Знайомство з наданим дослідженням поруч із беззаперечно оригінальними та цікавими роздумами автора традиційно для наукової полеміки виявляє й дискусійні ідеї, розв'язання яких має з'ясувати та зміцнити теоретичний базис роботи. Отже, пропонуються для обговорення наступні питання:

1. Згідно з назвою дисертації «професійні засади гітарної творчості» є невід'ємною частиною предмету дослідження. Тож їх деталізація, структура, комплексність, історична ретроспектива відповідних накопичень, видозмін і розвитку стають важливими для прояснення в розрізі проведених аналітичних пошуків. Ця інформація, певні позиції (зокрема, три ознаки в підрозділі 1.2) в прямому та опосередкованому вигляді прослідковуються на сторінках роботи. Тому виглядає цілком логічним та ефективним зафіксувати ємне формулювання комплексу понять та процесів, які характеризують

професійні засади саме гітарної творчості з урахуванням заявленої широкої хронології подій та явищ. Отже, хотілося б отримати Ваше авторське тлумачення представленої наукової дефініції.

2. Подібним чином виглядає питання щодо більшої конкретизації інших недостатньо відрефлексованих на сторінках дисертації авторських понять. Йдеться про використання так званого «“гітарного канону” як колективного результату індивідуальних інсайтів» [с. 4, 27 дисертації] – позицію, яка введена в наукову новизну роботи. Зрозуміло, що канон тут трактується ширше – більш як високорівневе комплексне узагальнення, ніж його стало розуміння як «закону» або чогось незмінного, що постійно зберігається та відтворюється. Автор переконливо наводить приклади окремих канонічних проявів в гітарному мистецтві, зокрема наслідування багатьма гітаристами впродовж десятиліть виконавської манери Андреса Сеговії. До цього ж можна віднести наступне твердження про те, що «Поєднання кращих взірців індивідуальних стилів сформувало гітарний канон, який є основою подальшого розвитку гітарного мистецтва» [с. 189 дисертації], яке зберігає актуальність лише для окремого періоду, значно меншого, ніж хронологічні виміри дослідження. Очевидно, що процеси розвитку та еволюції унеможливлюють функціонування якогось єдиного канону впродовж великого часового проміжку. Тому на узагальненому рівні бажано проартикулювати більш чітку дескрипцію запропонованої позиції з новизни. З того ж формулювання залишається нерозкритим вислів «індивідуальний інсайт», а далі по тексті дисертації «життєвий інсайт» [с. 22, 66], також «авторський інсайт» [с. 149]. Якщо мова йде про одне й те саме, тоді яка лексична форма, на думку автора, найкраще підходить для більш завершеного сприйняття наведених ідей та концепцій? І відповідно, хотілося б почути розгорнутий коментар з приводу тлумачення цієї дефініції.

3. Зважаючи на Ваш особистий виконавський та педагогічний досвід як багаторічного викладача класу гітари закладу вищої мистецької освіти, які персоналії світового масштабу протягом останніх 50 років, на

Вашу думку, здійснили суттєвий внесок в подальший процес академізації гітарного мистецтва та сприяли зростанню загального професійного рівня виконавців з позицій можливо концептуальних теоретичних, методологічних, практичних рішень?

Стосовно сучасної практики дотримання принципів академічної доброчесності. У роботі всі запозичення, цитування, згадки думок, концепцій, тверджень інших вчених та дослідників мають відповідне оформлення й посилання на першоджерела, представлені у списку використаної літератури. Структура та обсяг роботи відповідає вимогам, передбаченим пунктами 5, 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а також наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій». Анотація у відповідному стислому виді репрезентує основні завдання та надбання роботи. Статті та зазначені апробації змістовно виявляють визначені позиції дослідження.

Сумуючи вищесказане, підкреслимо, що рецензована дисертація постає як актуальна праця, що відрізняється широкою історичною панорамою розглянутих явищ і процесів гітарного мистецтва, цікавими та оригінальними міждисциплінарними підходами до вирішення поставлених завдань, суттєвою науковою новизною, високим рівнем володіння академічною стилістикою викладення матеріалу, широким колом опрацьованої сучасної закордонної спеціалізованої літератури. Надані матеріали можуть стати цінним та ефективним підґрунтям для подальших наукових розвідок в сфері академічної гітарної творчості, а також слугувати цінним підґрунтям у суміжних секторах історії та теорії музичного виконавства, для навчальних курсів та практичної діяльності студентів, викладачів й поціновувачів мистецтва гри на гітарі.

Отже, представлена дисертація **«Професійні засади гітарної творчості XVII – початку XXI століть у проєкціях індивідуальних стилів»** відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до наукових робіт відповідного рівня, а її автор – **Курач Юрій Ярославович** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» з галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Доктор мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри теорії та історії
музичного виконавства Національної
музичної академії України
імені П. І. Чайковського

Т. П. Іванніков